

Asia: Tieteentekijöiden liiton lausunto Oikeusministeriön maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta (VN/4305/2022)

Yleistä

Tieteentekijöiden liitto (jatkossa liitto) kiittää mahdollisuudesta lausua rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta. Liitto katsoo, että tutkijoiden aseman turvaaminen nykyisessä kärjistyneessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä on erittäin tärkeää. Tutkijoihin ja heidän työhönsä kohdistuu yhä enemmän esimerkiksi epäasiallista kommentointia ja uhkailuasosiaalisessa mediassa, joka vaarantaa perustuslain turvaaman tutkimuksen vapauden. Kysymys on merkittävästä yhteiskunnallisesta asiasta.

Sananvapaus on erittäin tärkeä perusoikeus. Sananvapauden merkitys ja laajuus ymmärretään toisinaan (ehkäpä jopa tietoisesti) kuitenkin väärin mikä saattaa johtaa tilanteisiin, joissa sananvapauden väärinkäyttö riistää muilta heidän perusvapauksiaan ja turvallisuudentunnettaan. Sananvapauden yksiselitteinen määrittely on vaikeaa ja sananvapauden rajat onkin arvioitava tapauskohtaisesti. Liitto kuitenkin katsoo, että maalittamisen kriminalisoinnilla voidaan ohjata kansalaisia oikeaan suuntaan.

Työnantajan on pyrittävä työsuojelullisin toimin suojelemaan maalittamisen uhriksi joutunutta työntekijää, mutta tämä ei kuitenkaan ole riittävä toimenpide maalittamisen estämiseksi. Liitto muistuttaa lisäksi, että yliopisto- ja tutkimusyhteisön osana on paljon myös sellaisia henkilöitä, jotka tekevät tutkimusta, mutta eivät ole yliopistoon (tai välttämättä mihinkään muuhunkaan tahoon) nähden työntekijäasemassa. Tällaisia toimijoita ovat esimerkiksi apurahatutkijat, opiskelijat sekä jotkut toisista maista tulleet, tilapäisesti maassa oleskelevat toimijat (esimerkiksi osa vierailevista tutkijoista) sekä työttömät tutkijat. Myös näiden ryhmien mahdollisesti kohtaama maalittaminen on huolestuttavaa, etenkin, kun työlainsäädäntö ei tuo näille, yleensä kuitenkin myös yliopistoyhteisön jäsenille, samaa suojaa kuin työsuhteessa oleville tutkijoille. Kuitenkin myös nämä ryhmät saattavat yhtäläisesti toimia yliopiston nimissä (esimerkiksi tutkimusjulkaisut) ja osana tutkimusryhmiä yliopistoissa. Myös ko. arviomuistion mukaan lainsäädännössä on puutteita ja aukkoja, joiden vuoksi maalittamiseen ei pystytä nykyisellään puuttumaan riittävällä tavalla.

Liitto pitää erittäin huolestuttavana, että jo nyt osa tutkijoista on ilmoittanut, että pelko häirinnän tai maalittamisen kohteeksi joutumisesta vaikuttaa tutkimusaiheen valintaan tai halukkuuteen esiintyä julkisuudessa. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että yhteiskunnallisesti annetaan voimakas signaali siitä, ettei maalittaminen ole sallittua ja että maalittaminen pystytään tekona määrittelemään ja nimeämään ja että ko. teosta seuraa rangaistus.

Maalittamisen määritelmä

Maalittamisen määritelmän tulee olla selkeästi ymmärrettävä väärinkäsitysten ja väärinkäytösten välttämiseksi. Maalittamisen määritelmässä on tärkeää olla mainittuna sen keskeiset elementit,

kuten epäasiallisuus, suora tai epäsuora häirintä, tarkoituksellisuus, järjestelmällisyys. Esitetty määritelmä tuntuisi vastaavan hyvin maalittamisesta aikaisemmin laadittuja määritelmiä. *Joka 1) yleisesti käytettävää sähköistä tietoverkkoa käyttäen, tarkoituksenaan saada aikaan henkilöön tämän työtehtävien tai yhteiskunnallisten tehtävien vuoksi kohdistuva sellaisessa tietoverkossa tapahtuva järjestelmällinen häirintä, uhkaa tai painostaa kohdehenkilöä taikka esittää hänestä väärän, vääristellyn, halventavan tai yksityiselämää koskevan tiedon taikka 2) tietoisena toiminnan luonteesta osallistuu 1 kohdassa tarkoitettuun järjestelmälliseen häirintään uhkaamalla tai painostamalla kohdehenkilöä taikka esittämällä hänestä mainitussa kohdassa tarkoitettua tiedon, on tuomittava maalittamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Tarve säätää maalittaminen rangaistavaksi ja rangaistavaksi säätämisen edellytykset

Liitto katsoo, että maalittaminen on tarpeen kriminalisoida nimenomaisena tekona. Vaikka rikoslaista löytyykin monenlaisia nimikkeitä, jotka osittain menevät mahdollisesti myös päällekkäin maalittamisen kanssa, on maalittaminen oma spesifi ilmiönsä, joka on syytä kieltää rikoslaissa nimenomaisesti. Kuten muistiossa todetaan, rikoslaista ei kuitenkaan löydy maalittamisen osatekijät kattavaa rangaistussäännöstä, jossa joukkoistamisella tapahtuva häirintä olisi tällä tavoin huomioitu.

Maalittamisen tunnusmerkistö

Ei lausuttavaa.

Maalittamisen rangaistusasteikko

Ei lausuttavaa.

Maalittamisen yritys

Liitto kannattaa sitä, että myös maalittamisen yritys kriminalisoidaan.

Syyteoikeusjärjestelyt

Ei lausuttavaa.

Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot

Ei lausuttavaa.

Ehdotusten vaikutukset

Ei lausuttavaa.

Muut asiat

Ei lausuttavaa.